

УДК 339.9:330.341.1(477)

DOI <https://doi.org/10.32782/2224-6282/149-8>

Сівова Т. Ю.

Київський національний торговельно-економічний університет

Sivova T.

Kyiv National University of Trade and Economics

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНИ ЗА МІЖНАРОДНИМИ РЕЙТИНГАМИ

В умовах підвищеної конкурентоспроможності, сучасний глобалізований світ, нині характеризується стрімким розвитком економічних систем та розвитком виробничої, інноваційної та науково-технічної сфери, зважаючи на обставини, особливу увагу потрібно звернути на створення та розвиток нових технологій та впровадження їх у виробництво. Ефективний розвиток національної економіки залежить від якісного впровадження нових технологій. Для забезпечення стабільного розвитку економіки, потрібно підвищувати інноваційну діяльність вітчизняних підприємств, підвищувати рівень конкурентоспроможності та прокрашувати позиції в міжнародних рейтингах. Інноваційна діяльність є найважливішим елементом підвищення ефективності виробництва. З метою створення нових конкурентоспроможних товарів та послуг, інноваційна діяльність має розглядатися як поєднання науково-технічного та інтелектуального потенціалу в господарській діяльності країни, що призводить до зміцнення позицій країни у міжнародних рейтингах. В статті автором досліджено поняття «інновація» та розуміння сутності поняття серед існуючого українського законодавства. В рамках роботи було проаналізовано напрями інноваційної діяльності України, визначено основні наукові центри. Автором було представлено джерела фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств. Інноваційну діяльність та її вплив на конкурентоспроможність економік окремих країн оцінюють різні організації. Нині Україна представлена у багатьох міжнародних рейтингах, що визначають стан та місце кожної країни у світовому інноваційному розвитку. Критерії рейтингу, безпосередньо пов'язані з оцінкою конкурентоспроможності, станом інноваційного та науково-технічного розвитку країни. У даній роботі, автором, було визначено оцінку наукового потенціалу України, за даними найбільшавторитетніших міжнародних рейтингів, такими як Глобальний індекс інновацій (Global Innovation Index), Індекс інноваційного розвитку агентства Bloomberg (Bloomberg Innovation Index), Глобальний індекс конкурентоспроможності (Global Competitiveness Index).

Ключові слова: інновація; глобалізація; інноваційна діяльність; інноваційний потенціал; міжнародний рейтинг; індекс.

UKRAINE'S INNOVATIVE ACTIVITIES ON INTERNATIONAL RATINGS

In the conditions of increased competitiveness, the modern globalized world is now characterized by rapid development of economic systems and development of industrial, innovative and scientific and technical sphere, given the circumstances, special attention should be paid to the creation and development of new technologies, innovations and their introduction into production. The effective development of the national economy depends on the qualitative introduction of new technologies. To ensure sustainable economic development, it is necessary to increase the innovation activity of domestic enterprises, to increase the level of competitiveness and to paint positions in international rankings. Innovation is the most important element in improving production efficiency. In order to create new competitive goods and services, innovation should be considered as a combination of scientific, technical and intellectual potential in the country's economic activities, which will strengthen the country's position in international rankings. The concept of "innovation" and understanding of the essence of the concept among the existing Ukrainian legislation has been investigated. Within the framework of the work the directions of innovative activity of Ukraine have been analyzed and the main scientific centers have been identified. The sources of financing the innovative activity of industrial enterprises have been presented. Innovation and its impact on the competitiveness of individual economies have been evaluated by different organizations. Today, Ukraine is represented in many international rankings that determine the status and place of each country in the world innovation development. The rating criteria are directly related to the assessment of competitiveness, state of innovation and scientific and technological development of the country. The assessment of Ukraine's scientific potential, according to the most authoritative international rankings, such as the Global Innovation Index, Bloomberg Innovation Index, Global Competitiveness Index has been determined.

Keywords: innovation; globalization; innovation activity; innovation potential; international rating; index.

JEL Classification: F00, O31, O52

Актуальність. У сучасному, розвиненому, глобалізованому світі інновації відіграють важливу роль для становлення держави та відображенню її можливостей у світовому науковому та інформаційному просторі. Сьогодні Україна належить до країн, що декларують важливість інновацій для вирішення нагальних соціально-економічних проблем країни. В останні роки формуванням інноваційної активності займаються не тільки науковці, а й політичні діячі та лідери бізнесу [1].

У зв'язку глобалізацією, поширилась практика зіставлення інноваційної діяльності країн у міжнародному масштабі на основі зведених індексів, що дає

змогу зрозуміти хто є лідером серед країн на інноваційному ринку. Успішність національної економіки визначається умовами, що сформовані для сприятливого впровадження інновацій у виробничий процес. Особливу увагу у науково-технічній та інноваційній сфері, потрібно звернути на розвиток нових знань, технологій, бо це є ключові фактори конкурентоздатності виробників та країни загалом.

Аналіз останніх наукових досліджень та публікацій. Питанням визначення інноваційної діяльності, оцінювання стану інноваційної сфери в Україні та визначення найбільш актуальних проблем, а також в

обґрунтування стратегічних напрямів інноваційного розвитку держави висвітлено у працях: В.М. Гейця, А.І. Даниленка, Е.М. Лібанової, А.А. Гриценка, О.В. Макарової, М.О. Кизима, І.Ю. Єгорова, І.В. Одолюка. Також, питанням інновацій та інноваційного розвитку займався Й. Шумпетер, який визначив поняття «інновація». Але залишаються, ще не вирішені проблемні аспекти розвитку інноваційної діяльності в Україні, що потребують подальших наукових пошуків.

Метою статті є визначення поняття «інновація» та розглянути рівень розвитку інноваційної діяльності України відповідно міжнародним рейтингам.

Виклад основних результатів дослідження. До наукової термінології поняття «інновація» було вперше введено австрійський та американський економістом Й. Шумпетер як «утілення наукового відкриття, технічного винаходу в новій технології або новому виді виробу» [2]. В українському законодавстві, а саме в Законі Про інноваційну діяльність зазначено, що інновації – це новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери [3].

Також Й. Шумпетера, пов'язують з введеним поняття «економічна інновація» та використовування терміна "здійснення нових комбінацій".

Це поняття охоплює такі п'ять випадків:

1) виготовлення нового, тобто ще невідомого споживачам блага або створення нової якості того чи іншого блага;

2) впровадження нового, тобто в галузях промисловості ще практично невідомого, методу (способу) виробництва, в основі якого не обов'язково лежить нове наукове відкриття і який може полягати також у новому способі комерційного використання відповідного товару;

3) освоєння нового ринку збуту, тобто такого ринку, на якому нова галузь промисловості цієї країни досі ще не була представлена, незалежно від того, існував цей ринок раніше чи ні;

4) одержання нового джерела сировини або напівфабрикатів, незалежно від того, чи існувало це джерело раніше, чи його просто не брали до уваги або воно вважалося недоступним, чи воно тільки ще має бути створеним;

5) проведення відповідної реорганізації, наприклад, забезпечення монопольного стану (шляхом створення тресту) або підризу монопольного стану іншого підприємства [4].

Інноваційність є істотною характеристикою науково-технічних, виробничих, соціально-економічних та усіх суспільних процесів. Доля України багато в чому залежить від володіння інноваційними механізмами, тому що маючи знання країна може вільного увійти до числа розвинених країн, чи залишиться стогнучою країною на узбіччі науково-технічного і соціального прогресу. Інноваційність – це не тільки ключ до динамічного розвитку, добробуту, особистого успіху, а й засіб забезпечення суверенітету країни, її конкурентоспроможності у сучасному надскладному світі [1].

Для покращення інноваційної діяльності потрібно об'єднувати взаємодію науки та виробництва, розвивати

стратегічні пріоритетні напрями інноваційної діяльності. До стратегічних пріоритетних напрямів, на період з 2011-2021 рр., згідно Закону України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності України» відносять:

1) освоєння нових технологій транспортування енергії, впровадження енергоефективних, ресурсозберігаючих технологій, освоєння альтернативних джерел енергії;

2) освоєння нових технологій високотехнологічного розвитку транспортної системи, ракетно-космічної галузі, авіа- і суднобудування, озброєння та військової техніки;

3) освоєння нових технологій виробництва матеріалів, їх оброблення і з'єднання, створення індустрії наноматеріалів та нанотехнологій;

4) технологічне оновлення та розвиток агропромислового комплексу;

5) впровадження нових технологій та обладнання для якісного медичного обслуговування, лікування, фармацевтики;

6) широке застосування технологій більш чистого виробництва та охорони навколишнього природного середовища;

7) розвиток сучасних інформаційних, комунікаційних технологій, робототехніки [5].

З даними Державної служби статистики України упродовж 2018 р. наукові дослідження і розробки в Україні виконували 950 організацій, 48,1% з яких належали до державного сектору економіки, 37,0% – підприємницького, 14,9% – вищої освіти [6].

До основних центрів наукової організації України можна віднести: Національну академію наук України, Міністерство освіти і науки України, Національну академію аграрних наук України, Міністерство аграрної політики та продовольства України, Міністерство охорони здоров'я України, Національну академію медичних наук, Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, Національну академію педагогічних наук.

Особливу увагу слід звернути на процес фінансування інноваційного розвитку. За ступенем участі у фінансовому забезпеченні підприємств, що проводять інноваційну діяльність, можна виділити такі види грошового забезпечення, як, зокрема, державне фінансування, кошти місцевих бюджетів, кредитування, інвестування, самофінансування [7]. Розмір фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств в період з 2013-2018 за даними Державної служби статистики України (табл. 1).

Проаналізувавши таблицю, можна зробити висновок, що найбільш вагомим роль у фінансуванні інноваційних процесів займають власні кошти підприємств чи установ, кошти державного бюджету, інвесторів нерезидентів та інших джерел є менш вагомими у структурі фінансування.

Для визначення оцінки інноваційного потенціалу потрібно провести аналіз міжнародних рейтингів. До найбільшавторитетних відносять: Глобальний індекс інновацій (Global Innovation Index), Індекс інноваційного розвитку агентства Bloomberg (Bloomberg Innovation Index), Глобальний індекс конкурентоспроможності (Global Competitiveness Index).

Оцінка інноваційного розвитку країни залежить від інноваційного клімату, виміром якого є – глобальний індекс інновацій (Global Innovation Index) (табл. 2). Глобальний індекс інновацій – це дослідження рей-

Таблиця 1

Джерела фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств

Рік	Витрати на інновації, млн. грн	У тому числі за рахунок коштів			
		власних	державного бюджету	інвесторів-нерезидентів	інших джерел
2013	9562,6	6973,4	24,7	1253,2	1311,3
2014	7695,9	6540,3	344,1	138,7	672,8
2015	13813,7	13427,0	55,1	58,6	273,0
2016	23229,5	22036,0	179,0	23,4	991,1
2017	9117,5	7704,1	227,3	107,8	1078,3
2018	12180,1	10742,0	639,1	107,0	692,0

Джерело: побудовано за даними [8]

Таблиця 2

Швейцарія і Україна у рейтингу Глобального інноваційного індексу

Країна	Рік дослідження									
	2015		2016		2017		2018		2019	
	місце	бал	місце	бал	місце	бал	місце	бал	місце	бал
Швейцарія	1	68,3	1	66,3	1	67,7	1	68,4	1	67,2
Україна	64	36,5	56	35,7	50	37,6	43	38,5	47	37,4

Джерело: побудовано за даними [9]

тингу країн світу за показником рівня розвитку інновацій. Початок досліджень ведеться з 2007 р.

Рейтинг Bloomberg веде дослідження все сьомий рік поспіль. До критеріїв, що визначають інноваційність, входять витрати на НДДКР по відношенню до ВВП, відсоток інноваційних компаній у загальній кількості підприємств, кількість науковців на мільйон жителів, щільність високотехнологічних компаній, патентна активність та ін. (табл. 3).

Глобальний індекс конкурентоспроможності – це глобальне дослідження рейтингу країн світу за економічною конкурентоспроможністю. Індекс розрахований за методикою Всесвітнього економічного форуму (ВЕФ), заснований на комбінації загальнодоступних статистичних даних і результатів глобального опитування керівників компаній – великого щорічного дослідження, яке проводиться ВЕФ разом з мережею партнерських організацій – провідних дослідницьких інститутів і організацій у країнах (рис. 1) [11].

Аналізуючи рейтинг, можна свідчити, що реалізація інноваційного потенціалу в Україні характеризується невисокими показниками. За рейтингом країн за Гло-

бальним індексом конкурентоспроможності Україна посідає 83 місце.

Висновки. У світовій економіці, одним із ключових факторів, що характеризує конкурентоспроможність є інноваційність країни. Важливим критерієм розвинутої країни є рівень інноваційної активності. Підсумовуючи вище викладене можна зазначити, що за глобальним індексом інновацій Україна упосліджає – 47 місце, рівень Інноваційного індексу Bloomberg – 53, за Глобальним індексом конкурентоспроможності Україна посідає 83 місце. Україна має досить потужний науково потенціал та досвід у створенні технологічно складної продукції, але рівень країни поступово знижується, втрачаються позиції на ринку високотехнологічних товарів і послуг. До факторів, що гальмують розвиток інноваційної діяльності можна віднести проблеми з впровадженням наукових результатів, повільне впровадження нових технологій у виробництво, недостатнє фінансування наукової сфери. Шляхом вирішення проблеми інноваційного розвитку України може стати підвищення фінансування науки, створення якісного високотехнологічного продукту, покращення нормативно-правової бази для забезпечення активного розвитку інноваційної системи України.

Таблиця 3

Рейтинг України за складовими Інноваційного індексу Bloomberg у 2018-2019 рр.

Критерій	Україна	
	2018 р.	2019 р.
Загальний індекс	46	53
Загальний індекс (витрати на НДДКР по відношенню до ВВП)	47	54
Продуктивність	50	60
Проникнення високих технологій (частка інноваційних компаній в загальній кількості підприємств)	32	37
Концентрація дослідників (число науковців на 1 млн жителів)	46	46
Виробництво з доданою вартістю (додана вартість виробництва по відношенню до ВВП)	48	58
Ефективність вищої освіти (частка випускників ЗВО в загальній кількості випускників освітніх установ)	21	28
Патентна активність	27	35

Джерело: побудовано за даними [10]

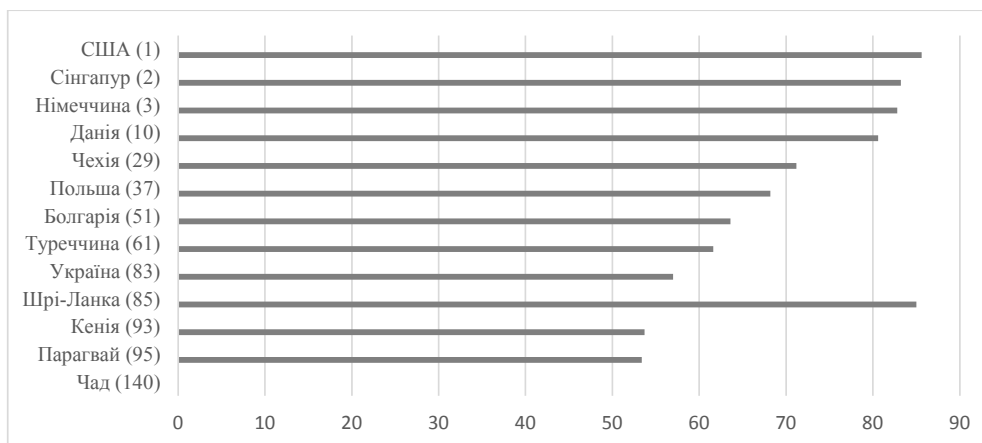

Рис. 1. Рейтинг країн за Глобальним індексом конкурентоспроможності у 2018 р.

Джерело: побудована за даними [12]

Список використаних джерел:

1. Інноваційна Україна 2020 : національна доповідь / за заг. ред. В.М. Гейця та ін. / НАН України. – К., 2015. – 336 с. : табл., рис.
2. Люта Г.В. Вплив інноваційних технологій на систему управління підприємством [Електронний ресурс] / Г.В. Люта, І.А. Павленко // Економіка і суспільство. 2017. – № 12. – С. 298–303. – Режим доступу: http://economyandsociety.in.ua/journal/12_ukr/49.pdf
3. Закон України "Про інноваційну діяльність" прийнятий 04 лип. 2002 року № 40-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/40-15/card6>
4. Шумпетер Й. Теорія економічного розвитку. – М. : Прогрес, 1982. – С. 159.
5. Закон України "Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні" прийнятий 05 груд. 2012 року № 3715-VI. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3715-17>
6. Державна служба статистики України. Наукові дослідження і розробки у 2018 році. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
7. Манасенко І.М. Фінансування інноваційної діяльності підприємств: українські реалії та досвід ЄС [Електронний ресурс] / І.М. Манасенко, А.І. Кравець // Економіка та управління підприємствами. – 2018. – № 15. – С. 109–115. – Режим доступу: http://market-infr.od.ua/journals/2018/15_2018_ukr/19.pdf
8. Державна служба статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
9. Global Innovation Index [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.globalinnovationindex.org/analysis-indicator>
10. Bloomberg [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2019-01-22/germany-nearly-catches-korea-as-innovation-champ-u-s-rebounds>
11. Україна в міжнародних рейтингах [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.sfii.gov.ua/%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B0-%D0%B2-%D0%BC%D1%96%D0%B6%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D0%B8%D1%85-%D1%80%D0%B5%D0%B9%D1%82%D0%B8%D0%BD%D0%B3%D0%B0%D1%85/>
12. The Global Competitiveness Index [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www3.weforum.org/docs/GCR2018/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2018.pdf>

References:

1. Heyets V.M. and el. (Eds.) (2015). Innovatsiyna Ukrainy 2020: natsional'nyy zvit [Innovative Ukraine 2020: national report] / NAS of Ukraine. Kyiv [in Ukrainian].
2. Lyuta, G.V. & Pavlenko, I.A. (2017). Vplyv innovatsiynykh tekhnolohiy na systemu upravlinnya pidpryyemstvom [Influence of innovative technologies on the enterprise management system] *Ekonomika ta suspil'stvo. – Economy and Society*, 12, 298–303. Retrieved from: http://economyandsociety.in.ua/journal/12_eng/49.pdf [in Ukrainian].
3. Zakon Ukrainy "Pro innovatsiynu diyalnist" [Law of Ukraine "On Innovative Activity"] (04.07.2002 № 40-IV). zakon.rada.gov.ua Retrieved from: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/40-15/card6> [in Ukrainian].
4. Schumpeter J. (1982). Teoriya ekonomichnoho rozvytku [The theory of economic development]. Moscow: Progress [in Russian].
5. Zakon Ukrainy "Pro priorytetni napryamky innovatsiynoyi diyal'nosti v Ukraini" [Law of Ukraine "On Priority Areas of Innovative Activity in Ukraine"] (05.12.2012 № 3715-VI). zakon.rada.gov.ua Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3715-17> [in Ukrainian].
6. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. Doslidzhennya ta rozrobky u 2018 rotsi [State Statistics Service of Ukraine. Research and development in 2018]. Retrieved from: <http://www.ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian].
7. Manaenko I.M., Kravets A.I. (2018) Finansuvannya innovatsiynoyi diyal'nosti pidpryyemstv: ukrayins'ki realiyi ta dosvid ES [Financing of innovation activity of enterprises: Ukrainian realities and experience of the EU]. *Ekonomika ta upravlinnya pidpryyemstvamy – Economics and Management of Enterprises*, 15, 109–115. Retrieved from: http://market-infr.od.ua/journals/2018/15_2018_eng/19.pdf [in Ukrainian].
8. State Statistics Service. Retrieved from: <http://www.ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian].
9. Global Innovation Index. Retrieved from: <https://www.globalinnovationindex.org/analysis-indicator> [in English].
10. Bloomberg. Retrieved from: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2019-01-22/germany-nearly-catches-korea-as-innovation-champ-u-s-rebounds> [in English].
11. Ukraine in international rankings. Retrieved from: <https://www.sfii.gov.ua/%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B0-%D0%B2-%D0%BC%D1%96%D0%B6%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D0%B8%D1%85-%D1%80%D0%B5%D0%B9%D1%82%D0%B8%D0%BD%D0%B3%D0%B0%D1%85/> [in Ukrainian].
12. The Global Competitiveness Index. Retrieved from: <http://www3.weforum.org/docs/GCR2018/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2018.pdf> [in English].